

Veileder for Grønt arbeid i NAV

1. Innledning

Grønt arbeid er et arbeidstilbud på gård i regi av NAV, for mennesker med psykiske og/eller rusrelaterte helseproblemer. Tilbudet er et av mange tilrettelagte tiltak og er primært basert på tiltaket Arbeidsforberedende trening (AFT). Tiltaket skal være et supplement til allerede eksisterende tiltakstilbud i NAV.

Grønt arbeid inneholder blant annet arbeidsrettet fysisk aktivitet, kontakt med dyr og natur i det sosiale fellesskapet på gården. Erfaringene viser at Grønt arbeid er et virksomt tiltak for å styrke arbeidsmuligheter, helsemessig bedring og økt livskvalitet.

Denne veilederen, med tilhørende avtale, samt kravspesifikasjon for AFT-tiltaket, skal bidra til å kvalitetssikre Grønt arbeid-tiltakene. Formålet er å gi retningslinjer for faglig innhold og et verktøy som viser trinnene ved igangsetting og oppfølging av slike arbeidstilbud.

2.1 Om Grønt arbeid

Grønt arbeid er et lavterskeltilbud som skal ivareta arbeidsdimensjonen i brukernes vei mot arbeid/utdanning med gårdsdrift, dyr, natur og sosialt fellesskap som ramme. Tiltaket er ikke ment å kvalifisere for å bli gårdbruker, men skal tilby allsidige arbeidstreningsmuligheter. Aktuelle arbeidsområder innbefatter: Dyrestell, skog- og jordbruksarbeid, mekanisk arbeid, snekker-/malerarbeid, gartner-/steinarbeid, vaktmester, mv.

Grønt arbeid kan være knyttet til Inn på tunet- tilbud, som er en samlebetegnelse på tilrettelagte og kvalitetssikrede tjenester og aktiviteter som tilbud på gårdsbruk. Inn på tunet har en egen godkjenningsordning for gårder som leverer tiltakstjenester.

Tiltaksarrangør for AFT skal blant annet tilby et skjermet og tilrettelagt arbeidsmiljø for utprøving av arbeidsevne. Gårdsbruk som arrangerer grønt arbeid anses som en arena som tilbyr et skjermet og tilrettelagt arbeidsmiljø, da gårdsbrukene er underleverandører til tiltaksarrangører som har avtale med NAV.

Med et skjermet og tilrettelagt arbeidsmiljø menes en arena med mulighet for kartlegging, utprøving og utvikling av individuelle ferdigheter, mot en gradvis tilpasning til ordinært arbeidsliv. Det forutsettes tett, systematisk oppfølging, og kontroll på alle prosesser og tilrettelagte tiltak gjennom tiltaksarrangør.

2.2 Formål og resultatmål

Målet med Grønt arbeid er å gi den enkelte deltaker mulighet til å komme ut i arbeid eller utdanning, samt å bidra til helsemessig bedring og økt livskvalitet.

Grønt arbeid skal være et fleksibelt og individuelt tilrettelagt arbeidstilbud. Deltakerne skal erfare at arbeidet oppleves som meningsfylt.

For øvrig følger Grønt arbeid kravspesifikasjonen og resultatmål for tiltaket Arbeidsforberedende trening

2.3 Målgruppe

Målgruppen for tiltaket er primært personer med psykiske helseproblemer og/eller rusrelatert problematikk.

2.4 Innhold i Grønt arbeid

Arbeidsoppgaver og aktiviteter skal tilpasses den enkeltes individuelle forutsetninger, ønsker og behov, slik at deltakerne møter utfordringer og krav som gir gode mestringmuligheter og utvikling i vid forstand.

Grønt arbeid tilbyr deltakerne:

- Avklaring av arbeidsevne og kompetanse
- Arbeidstrening
- Strukturert hverdag
- Sosial trening
- Bedre psykisk og fysisk helse
- Bistand til å finne mål for videre arbeidsinkludering

Fokus skal være arbeidstrening med utgangspunkt i de ressurser og muligheter gårdsbruket byr på. Ofte anvendt i kombinasjon med andre tiltak eller aktiviteter, som behandling, kurs/utdanning eller sosialfaglig oppfølging.

Gårdsbruk som er aktuelle for tiltaket Grønt arbeid skal alle ha en allsidig gårdsdrift. De ulike arbeids- og aktivitetstilbudene på den enkelte gård kan inkludere:

- Stell og foring av dyr
- Skogsarbeid
- Ved- og planteproduksjon
- Maskinbruk og -vedlikehold
- Utvendig og innvendig vedlikehold
- Kjøkkenarbeid, matlaging
- Friluftsliv og fysisk aktivitet
- Besøksvirksomhet
- Gårdsbutikk – eller utsalg
- Pakking og foredling av gårdsprodukter
- og ellers arbeidsoppgaver etter gårdens årsplan

2.4.1 Fysisk aktivitet

Regelmessig fysisk aktivitet har positive effekter på både fysisk og psykisk helse. Det skal legges til rette for at mosjon og fysisk aktivitet kan integreres i brukernes tiltaksopplegg.

2.4.2 Måltider

Felles måltider er et viktig sosialt samlingspunkt. Gården skal tilby lunsj og/eller frokost som faste måltider for deltakerne, og legge til rette for at deltakerne kan involveres i tilberedning/organisering av dette. Det skal også tilbys kostholdsveiledning i regi av tiltaksarrangør. Kostholdsveiledningen skal gis i tråd med anbefalinger fra helsedirektoratet.

2.4.3 Transport

Deltakerne er avhengige av en hensiktsmessig reisemåte til og fra tiltaket. Om det er behov for annen ordning enn kollektivtransport skal dette avklares, for eksempel bruk av egen bil eller hente-/bringetjeneste i regi av tiltaksarrangør/gård.

2.4.4 Brukermedvirkning og planlegging

Brukermedvirkning er presisert i all oppfølging i NAV: Den enkelte bruker skal medvirke og ta aktivt del i alt som inngår i prosessen frem mot sitt mål. Dette innebærer blant annet at bruker skal få «skreddersydd» Grønt arbeid-tiltaket etter sine egne forutsetninger, behov og ønsker så langt det er mulig, når det gjelder arbeidstid, arbeidsoppgaver, gruppebaserte aktiviteter, mv.

Brukermedvirkningen skal hele veien være førende for det helhetlige opplegg som utarbeides for hver enkelt bruker, på sin vei mot deltakelse i arbeidslivet.

Ved oppstart i tiltaket skal bruker sammen med arbeidsleder/oppfølgingsansvarlig utarbeide en egen plan for det som skal skje i tiltaksperioden på gården, en såkalt «gjennomføringsplan». Denne skal være i overensstemmelse med vedkommendes overordnede aktivitetsplan fra NAV, som ligger til grunn for innsøkningen i tiltaket.

Gjennomføringsplanen skal ha et hovedmål relatert til arbeid, samt delmål relatert til andre motivasjons- og mestringsaktiviteter, og skal således være brukers eget verktøy for å strukturere prosessen frem mot sine mål for tiltaksdeltakelsen. Planen skal være åpen for justeringer og eventuelle endringer underveis i tiltaksperioden om det skulle vise seg å være behov for det.

Særlig viktig er det at denne planen og aktivitetsplanen fra NAV til sammen favner fremtidig overgang til etterfølgende tiltak, utdanning eller jobb, eller synliggjør samtidig kombinasjon med andre tilbud, som for eksempel behandling, slik at en kan sikre kontinuitet, koordinering og forutsigbarhet i disse kritiske fasene i brukerløpet.

3. Hvordan etablere Grønt arbeid-tiltak

NAV er ansvarlig for opprettelse og oppfølging av Grønt arbeid-tiltakene. Denne prosessen er kvalitetssikret gjennom en egen avtale med kravspesifikasjon for denne type tiltak (se mal for Avtale om gjennomføring av tiltaket Grønt arbeid og kravspesifikasjon for Arbeidsforberedende trening (AFT)).

3.1 Situasjonsavklaring

Forutsetningen for en etablering av Grønt arbeid-tiltak er at det lokalt finnes:

- Et brukerbehov for denne typen tilrettelagte tiltaksplasser
- Finansieringsmuligheter i form av statlige tiltaksplasser
- En eller flere godkjente tiltaksarrangører som kan stå ansvarlige for tiltaket

- En eller flere gårder som kan tilby en hensiktsmessig ramme og forutsetninger for Grønt arbeid

3.2 Gjennomføringsavtale og tiltaksopprettelse

Gjennomføringsavtale for det aktuelle Grønt arbeid-tiltaket er en forpliktende avtale mellom NAV, tiltaksarrangøren og gårdbrukeren, som skal klargjøre og regulere de respektive partenes ulike oppgaver, ansvar og roller i samarbeidet om tiltaket og brukerne.

Det viktig at NAV er tydelig på hvem dette tiltaket skal være for, hva innholdet skal være og krav til tiltaksarrangør. Dette må fremkomme i gjennomføringsavtalen. Etableringen og gjennomføringen av Grønt arbeid-tiltak stiller store krav til tett samarbeid mellom alle involverte parter, og avklaring av roller, ansvar, oppgaver og rutiner blir ytterst viktig. Dette gjelder også for underveisevaluering av tiltaket, med sikte på kvalitetssikring og avdekking av forbedringspotensial.

Når skriftlig avtale er inngått kan NAV opprette selve tiltaket, og partene må sørge for at nødvendige ressurser og samhandlingsrutiner kommer på plass før det er aktuelt med inntak av deltakere.

Resultatmål for tiltaket Arbeidsforberedende trening (AFT) vil også gjelde for grønt arbeid.

Som hovedregel i AFT tiltaket skal alle tiltaksdeltakere ha forsøkt/være i individuell arbeidstrening i ordinært arbeidsliv og/eller i opplæring i løpet av de 4 første månedene etter oppstart i tiltaket. Hovedregel om utprøving i ordinært arbeidsliv gjelder også for Grønt arbeid som gjennomføres som AFT, men for Grønt arbeid kan det være flere deltakere med behov for unntak fra hovedregelen enn for øvrig innenfor AFT tiltaket.

3.3 Gård og tiltaksarrangør

Tiltaksarrangør er formelt sett ansvarlig for Grønt arbeid-tiltaket, kvalitetssikring og rapportering til NAV. Gården er, etter avtale med tiltaksarrangør, delegert ansvaret for den daglige tiltaksdriften og den direkte oppfølgingen og arbeidsledelsen av deltakerne.

Tiltaksarrangør og gårdbruker må sikre rutiner for gjennomføring av samarbeid, informasjon, faglig veiledning, kvalitetssikring.

Tiltaksarrangør og gårdbruker skal ha jevnliges samarbeidsmøter vedrørende oppfølgingen av tiltaket og deltakerne, samt faglige samarbeidsmøter med NAV. Her skal tiltaksdeltaker inviteres inn om det er behov for det og om vedkommende ønsker det. I tillegg skal både tiltaksarrangør og gården delta i ansvarsgruppe eller annen type samarbeidsgruppe for tiltaksdeltakere etter behov.

3.4 Ansvarsfordeling mellom de ulike aktørene

NAV har det overordnede ansvaret for å følge opp bruker og tiltak, og for å sikre fremdrift, koordinering og helhet i tilbudet.

- **NAV-kontoret:** har oversikt over brukerne og over behov for Grønt arbeid-tiltak samt oppfølgingsansvar overfor brukerne, herunder skal NAV-kontoret blant annet:
 - Avklare brukere til tiltaket, gjerne sammen med kommunehelsetjenesten, DPS, mv.
 - Initiere samtaler mellom bruker, veileder fra NAV og representant for tiltaksarrangør og gården for å sikre en felles forståelse av hva slags opplegg bruker skal inn i og til å avklare forventninger og behov.

- Utarbeide aktivitetsplan og foreta innsøking på tiltaket, hvor brukers mål, forutsetninger og behov, og nødvendig tilrettelegging og oppfølging underveis klart fremgår.
 - Følge opp tiltaksdeltaker etter avtale. For å sikre framdrift i tiltaket skal NAV-kontoret vurdere status og progresjon i forhold til plan for den enkelte tiltaksdeltaker ved behov men minst hver tredje måned.
 - Sørge for forutsigbarhet og koordinering av innsats for brukerne, også gjennom kontinuitet i oppfølging over i andre tilbud, jobb eller skole, og under gjennomføring av dette, om det viser seg nødvendig
- **Helsetjeneste:** fungerer som fagressurs for helserelaterte utfordringer.
 - **NAV Fylkesledd/Tiltaksenhet:** forvalter tiltaksbudsjettet og finansierer tiltaksplassene, herunder skal NAV Fylkesledd/Tiltaksenhet blant annet:
 - Inngå avtale med tiltaksarrangør og gård.
 - Følge opp innholdet i avtalen.
 - Følge opp resultater i tiltaket som en del av AFT-tiltaket.
 - Innkalle til halvårlige faglige samarbeidsmøter.
 - **Tiltaksarrangør:** er ansvarlig for Grønt arbeid-tiltaket, og for oppfølging av gårdbruker, herunder skal tiltaksarrangør blant annet:
 - Registrere deltagerne i sitt IT-system, og arkivere aktuelle rapporter/dokumenter.
 - Sørge for at det gis opplæring og veiledning av arbeidslederne på gården slik at gården leverer avtalte tjenester.
 - Kvalitetssikre tiltaksleveransen ved å definere og følge opp krav som omfatter tiltaks kvalitet, forsikring og lovpålagte HMS-krav.
 - Sørge for at kravene i gjeldende databehandleravtale ivaretas hos underleverandør.
 - **Gården:** drifter Grønt arbeid-plassene, med daglig oppfølgings-/arbeidslederansvar for deltakerne, herunder skal gården blant annet:
 - Føre fremmøtelister som skal leveres tiltaksarrangør etter avtale.
 - Sørge for at deltakerne har tilgang på dusj/toalett, arbeidsklær, sikkerhetsutstyr, mv.
 - Organisere for faste måltider (frokost og/ eller lunsj) hver dag.
 - Legge til rette for mosjon og fysisk aktivitet for deltakerne.

4. Databehandleravtalen

Gjeldende bestemmer etter databehandleravtalens gjelder for tiltaket Grønt arbeid.